

דו"ח מצב מארס 2003

אל-מוואסי, רצועת עזה

ח"י היום יום במובלעת

בצלם

מרכז המידע הישראלי לזכויות האדם בשטחים (ע.ר.)
بیتسלם - مركز المعلومات الإسرائيلي لحقوق الإنسان في الأراضي المحتلة
BTSELEM - The Israeli Information Center for
Human Rights in the Occupied Territories

אל־מוואס', רצועת עזה

ח"י היום יום במובלעת

דו"ח מצב, מארס 2003

בצלם הוא ארגון זכויות אדם עצמאי שהוקם בשנת 1989 במטרה לתעד את הפרות זכויות האדם בשטחים ולהביאן לידיעת קובעי המדיניות והציבור הרחב. ממצאי בצלם מבוססים על עבודת שטח ותחקירים עצמאיים וכן על מקורות רשמיים, עתונות ונתוני ארגוני זכויות אדם ישראליים, פלסטיניים ובינלאומיים.

תחקיר וכתובה: שלומי סויסה

עריכה: יעל שטיין

ריכוז מידע: רונן שניידרמן

עבודת שטח: נגיב אבו רקיה, רסלאן מחאגינה, נביל מחירז, עיסאם שעת'

תמונת השער: פלסטיניים במחסום אל-תופח

צילום: גיוס דריי

ואוסר כמעט לחלוטין כניסה לישראל. ברצועת עזה, אוסר צה"ל על התושבים לצאת ממנה לכיוון ישראל למעט במקרים חריגים והיציאה למצרים דרך מעבר רפיח כרוכה בקשיים גדולים. מפעם לפעם מבתר הצבא את הרצועה לשלושה חלקים ואוסר על תנועה ביניהם.

באזור אל-מוואסי מטיל צה"ל הגבלות נוספות על תנועת התושבים. הכניסה לאזור והיציאה ממנו הוגבלו למחסום אחד בלבד, שהמעבר בו מותר רק למי שעונה על קריטריונים שרירותיים שקבע הצבא, המשתנים מעת לעת. גם מעברם של אלה העונים לקריטריונים אלה אינו מובטח, בשל התורים הארוכים והשעות המוגבלות בהן פועל המחסום.

דו"ח זה עוסק בשגרת החיים הקשה של תושבי אזור אל-מוואסי, שכמעט ואינו זוכה לתשומת לב ציבורית. הגבלות התנועה הקיצוניות שמטיל עליהם צה"ל משבשות כמעט את כל תחומי חייהם ופוגעות לא רק בזכות לחופש תנועה אלא גם בשורה של זכויות אחרות, כמו הזכות להתפרנס, הזכות לחינוך והזכות לקבלת טיפול רפואי.

הכנת דו"ח זה הייתה כרוכה בקשיים רבים. אזור אל-מוואסי סגור כמעט לחלוטין בפני מי שאינו תושב המקום. עובדי השטח של בצלם, למעט אחד שנתקל אף הוא בקשיים רבים, לא יכלו להיכנס לאזור ולגבות עדויות מהתושבים. בנוסף, להבדיל ממקומות אחרים בשטחים חששו רבים מתושבי המקום למסור עדויות לבצלם וביקשו שפריטיהם לא יפורסמו מחשש שיבולע להם.

הדו"ח בוחן את ההגבלות על חופש התנועה, את משכן ואת מידת סבירותן לנוכח כללי המשפט הבינלאומי ואת ההשלכות של הגבלות אלה על זכויות אחרות של תושבי האזור.

אזור אל-מוואסי הוא רצועה לאורך חוף עזה שרוחבה כקילומטר ואורכה כ-14 קילומטרים. גבולו הצפוני של האזור הוא דיר אל-באלח וגבולו הדרומי הוא רפיח והגבול המצרי. ממזרח לו נמצאות ההתנחלויות של גוש קטיף, בהן מתגוררים כ-5,300 מתנחלים.¹

לפי הערכות שונות, מתגוררים היום באזור אל-מוואסי כ-5,000 פלסטינים.² האזור מחולק לשני אזורים, על פי קרבתם לערים הסמוכות: אל-מוואסי - ח'אן יונס בצפון ואל-מוואסי - רפיח בדרום. האזור עשיר במים שפירים והוא האזור החקלאי הפורה ביותר ברצועת עזה.

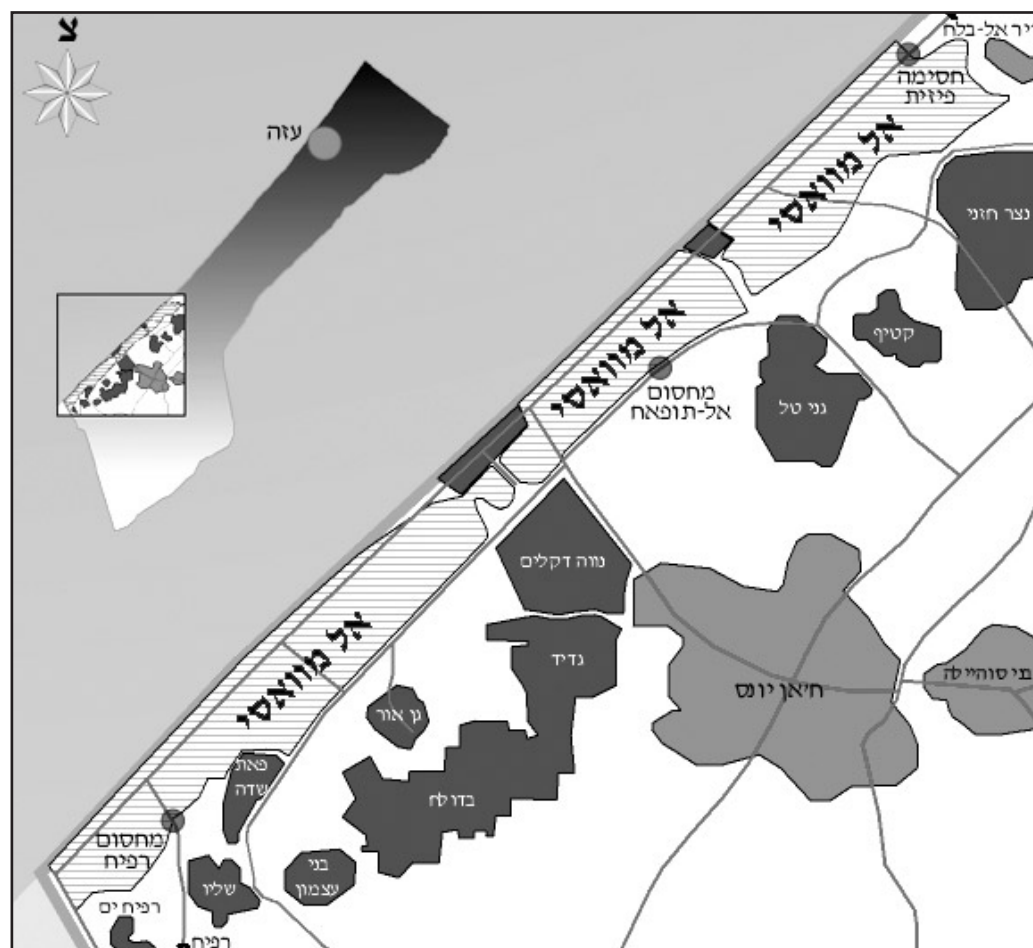
בשל קרבתו להתנחלויות של גוש קטיף, נקבע לאזור אל-מוואסי בהסכמי אוסלו מעמד שונה מזה של שאר רצועת עזה. בדומה לשטח B בגדה המערבית, הועברה לרשות הפלסטינית האחריות לנושאים האזרחיים באזור והאחריות לנושאים הביטחוניים נותרה בידי ישראל.³

התשתיות באזור אל-מוואסי כמעט ואינן מפותחות. רק 15% מהבתים מחוברים לרשת החשמל הישראלית. השאר מחוברים לשני גנרטורים שסיפקה הרשות הפלסטינית לתושבים ואשר מופעלים בשעות הערב בלבד, הן בשל הרצון לחסוך בהוצאות והן בשל קשיים בהעברת דלק לגנרטור אל תוך אזור אל-מוואסי.⁴ בתים בודדים מחוברים לרשת הטלפון. לאחר הקמת ההתנחלויות של גוש קטיף, סללה ישראל כבישים חדשים, אולם אלה נועדו למתנחלים בלבד.⁵

מאז פרצה אינתיפאדת אל-אקצא הציב צה"ל ברחבי הגדה המערבית עשרות מחסומים מאויישים ומאות חסימות פיזיות בדרכים, שמונעים כמעט לחלוטין את התנועה בין היישובים. בנוסף, מטיל הצבא עוצר לתקופות ממושכות

1. ראה באתר הלישכה המרכזית לסטטיסטיקה: http://www.cbs.gov.il/shnaton53/st02_13.pdf
 2. במפקד האוכלוסין של 1997 נמנו באזור 4,141 תושבים. החישוב של האוכלוסייה היום נעשה לפי הערכות של הגידול הטבעי באזור. ר' באתר של הלשכה הפלסטינית לסטטיסטיקה: http://www.pcbs.org/temp/pales002/tables_e.pdf
 3. הסכם על רצועת עזה ואזור יריחו, קהיר, 1994 (להלן: הסכם עזה-יריחו), נספח 1, סעיף 4(4). הסכם הביניים הישראלי-פלסטיני על הגדה המערבית ורצועת עזה, וושינגטון, 1995 (להלן: הסכם הביניים), נספח 1, סעיף 4(6).
 4. המידע נמסר לבצלם בשיחת טלפון עם עבד אל-מג'יד אל-אסטאל, האחראי על הפעלת הגנרטורים, ב-20.03.20.
 5. הנתונים נמסרו לבצלם על-ידי גורם רשמי באזור אל-מוואסי. פרטי העד שמורים בבצלם. ר' גם עמירה הס "מוותרים על אידיאולוגיה בשביל הפרנסה" הארץ, 24.11.99.

מפת אזור אל-מוואסי

הגבלות על התנועה

כי המעבר במחסומים מותר רק ל"גברים בני למעלה מארבעים, נשים בכל הגילאים, ילדים עד גיל 12 בליווי הורים". מעבר של תוצרת חקלאית מותר רק דרך מחסום אל-תופאח, בשיטת "גב אל גב", בין השעות 08:00-16:00 ומותר להעביר מוצרי מזון בלבד. כניסה של אנשים שאינם מתגוררים באזור מותרת רק בתיאום מראש.⁷

דברים אלה משקפים את המציאות בצורה חלקית בלבד. ב-5.10.02 נסגר גם מעבר רפיח בפני הולכי רגל והמעבר דרך מחסום אל-תופאח רחוק מלהיות "מעבר חופשי". הקריטריונים השירותיים שנקבעו מותרים רבים מתושבי האזור כלואים בתוכו, מבלי כל אפשרות לצאת. תושבים רבים ששהו מחוץ לאזור בעת שצה"ל קבע את הקריטריונים החדשים, לא יכולים לחזור לביתם. טענת דובר צה"ל כי נשים עוברות במחסומים באופן חופשי אינה עולה בקנה אחד עם עדויות גבנה בצלם ואשר מובאות בהמשך. החיפוש במחסומים הפכו לקפדניים במיוחד והם נמשכים זמן רב. פתיחת המעברים, גם להולכי רגל, הוגבלה לשעות שבין 08:00 ל-16:00. שעות הפתיחה המוגבלות והחיפוש המדוקדק יצרו תורים ארוכים ותושבים רבים אינם מספיקים לחזור לביתם לפני סגירת המחסום ונאלצים למצוא מקום לינה חלופי.

מחסום אל-תופאח הפך למבצר צבאי שהמעבר בו כרוך בהמתנה ממושכת. המחסום נפתח ונסגר לפי שיקול דעתם של החיילים, ובשעת ארוחת הצהריים שלהם, למשל, נסגר המחסום. העוברים במחסום כמעט ואינם רואים את החיילים ואינם מסוגלים לשוחח איתם, גם במקרים דחופים, והעברת התעודות מתבצעת דרך חלון. את הקשיים במעבר במחסום תיאר טלאל שקורה, בן 45, מפקח במשרד החינוך הפלסטיני:

המורים שמגיעים לבית הספר כשמחסום תופאח פתוח ממתנינים ליד המחסום כשהם יושבים על הארץ או על שרידי הבתים ההרוסים. אנחנו מחכים עד שהחיילים קוראים לאזרחים ברמקולים. הפועלים שעובדים באל-מוואסי נכנסים ראשונים. לאחר מכן

לאחר הקמת ההתנחלויות בגוש קטיף ב-1982 הגבילה ישראל את יציאתם של תושבי אל-מוואסי מהאזור ואת כניסתם אליו לשלוש נקודות בלבד: מעבר אל-תופאח בח'אן יונס, מעבר רפיח ברפיח וכביש החוף, בו הותרה תנועה חופשית לעיר עזה. זמן קצר לאחר שפרצה האינתיפאדה הראשונה הציב צה"ל חיילים בשניים מהמעברים - אל-תופאח ורפיח - אולם הצבתם כמעט לא השפיעה על תנועת התושבים.

בהסכמי אוסלו נקבעו שלושת המעברים האלה כדרכים היחידות בהן ניתן להיכנס לאזור ולצאת ממנו.⁶ ישראל סללה כבישים חדשים באזור, אולם אלה נועדו למתנחלים ולכווחות הביטחון ותנועת פלסטינים בהם נאסרה לחלוטין.

באוקטובר 2000, לאחר שפרצה אינתיפאדת אל-אקצא, החמיר צה"ל בצורה ניכרת את הגבלות התנועה על תושבי אל-מוואסי. מעבר רפיח נסגר לחלוטין לתנועת סחורות וכלי רכב ורק הולכי רגל הורשו לעבור בו. במעבר אל-תופאח הותר מעבר כלי רכב רק בתיאום מראש ומעבר סחורות הותר בשיטת "גב אל גב" - העברת הסחורה ממשאית בצד אחד של המחסום למשאית בצידו השני - לאחר בדיקת הסחורה על-ידי החיילים. כביש החוף נותר פתוח לתנועה, אולם הכביש משובש וקשה לתנועה.

ב-14.1.01 נהרג רוני צאלח מההתנחלות כפר ים שבגוש קטיף על-ידי תושב אל-מוואסי שעבד בהתנחלות. בעקבות זאת, הרוס צה"ל שטחים חקלאיים נרחבים באזור והחרף עוד יותר את ההגבלות על תנועת תושבי אל-מוואסי. כביש החוף נסגר בפני תושבי האזור לחלוטין ואנשים שאינם תושבי האזור נדרשו לתאם את כניסתם מראש. בנוסף, ישראל הנפיקה לכל תושבי אל-מוואסי כרטיסים מגנטיים ומספרים ורק מי שמצוייד הן במספר והן בכרטיס המגנטי, רשאי לעבור במחסומים.

בתשובה לפניית בצלם בנוגע להגבלות המוטלות היום על תושבי אל-מוואסי, מסר דובר צה"ל כי ישנה "תנועה חופשית" במעברים אל-תופאח ורפיח. דובר צה"ל הוסיף

6. הסכם עזה-יריחו, נספח 1, סעיף 514(ב), הסכם הביניים, נספח 1, סעיף 516(ב).
7. מכתב לבצלם מסרן אנרייטה לוי, מדור סיוע, דובר צה"ל, מיום 12.02.19.

לדובר צה"ל, שם הבטיחו להשיג עבורו אישור כניסה. רק בסביבות השעה 15:00 נמסר לו שהושג עבורו אישור, עד השעה 16:00. בשל הזמן הקצר שהוקצב לו, ביקש מחאגינה להיכנס למחרת בשעות הבוקר המוקדמות והוא סיכם עם דובר צה"ל שבשעה 08:30 הוא יעבור במחסום. את שהתרחש למחרת תיארו מחאגינה כדלקמן:

ביום שישי, 25.10.02, הגעתי למחסום אל-תופאח בשעה 08:15. הדרך מעזה לח'אן יונס דרך מחסום כפר דרום עברה ללא בעיות מיוחדות וללא עיכובים. כשהגעתי למחסום אל-תופאח פגשתי את אותם אנשים שפגשתי יום קודם לכן. במקום היו גם כמה כלי רכב מסחריים שחיכו לתוצרת חקלאית מאל-מוואסי. דיברתי עם ניר מדובר צה"ל והוא אמר לי ששמי נמצא בידי החיילים במחסום ושאני יכול לעבור במחסום לכיוון אל-מוואסי. הסברתי לו איך המחסום בנוי, שאני לא רואה חיילים מולי ושמוסוך לעבור את שער הברזל מבלי שיהיה תיאום מראש ומבלי שהחיילים השומרים במגדלים ידעו מי אני. מהמקום שבו עמדתי לא רואים אף חייל. הם נמצאים בתוך מגדלים מפלדה וכנראה גם מאחורי שקי חול, שמפוזרים בצד השני של המחסום במקומות שונים.

אחרי המתנה של כמעט שעה, בשעה 09:30, ניר הודיע לי שהוא העביר את תיאורי החיילים במחסום ושאני יכול לצעוד לכיוונם. הוא אמר לי להחזיק את תעודת הזהות הכחולה שברשותי בידי ולהרים אותה למעלה, כדי שהחיילים יוכלו לראות בברור את ידיי. לכן לקחתי איתי רק מחברת וויתרתי על המצלמה. את הפלאפון הכנסתי לכיס. צעדתי באיטיות לכיוון המחסום כששתי ידי מורמות למעלה. באחת החזקתי את תעודת הזהות שלי ובשניה את המחברת. צעדתי באיטיות בערך שלושים מטרים ואז שמעתי צעקה בערבית מכיוון אחד המגדלים: "עצור". עצרתי ודיברתי בעברית. הסברתי לחייל שאני נכנס באישור דובר צה"ל ושהשם שלי נמצא בידיהם. לא ראיתי את החייל שאיתו דיברתי. כנראה שהוא היה בתוך אחד המגדלים. הוא אמר לי להמתין במקום ולא לזוז. הוא דיבר איתי בעברית. אחרי שהמתנתי כשתי דקות הוא הורה לי לחזור. הוא אמר שאין לי אישור כניסה. ניסיתי להסביר לו שיש לי אישור מדובר צה"ל אבל צעקותיו גברו והוא הורה לי לחזור מיד למקום שממנו הגעתי.

החיילים קוראים לנו, המורים, ודורשים מאתנו להגיע בקבוצות של חמישה לעמוד הישן. שם הם אומרים לנו לעצור. אחר כך אנחנו הולכים במסדרון עד שאנחנו מגיעים לשער חשמלי עגול. אנחנו עומדים מול השער, החייל מסתכל עלינו מתוך חדר סגור ורק לאחר מכן הוא מורה לנו לדחוף את הדלת כדי שתסתובב. לאחר שאנחנו עוברים את השער הזה מחכה לנו שער נוסף. אנחנו ממתניים בין שני השערים, שנמצאים כשני מטרים בלבד אחד מהשני.

אחר כך החיילים מורים לנו ברמקול לדחוף את השער השני ולעבור דרכו. אז אנחנו עוברים דרך דלת חשמלית שמצפצפת אם יש עלינו משהו מתכתי. לאחר שאנחנו עוברים את הדלת, אנחנו מגיעים למבנה גבוה, שבנוי מבטון, ובו חלונות קטנים שדרכם אנחנו מוסרים את תעודות הזהות לחייל שיושב בפנים. אנחנו צריכים גם להניח את החפצים שלנו על מתקן חשמלי שמניע את החפצים פנימה ומוציא אותם החוצה מהצד השני. לפעמים, החיילים דורשים מאתנו להרים את הבגדים ולחשוף את הבטן, או להוריד את הנעליים ולהעבירם על המתקן החשמלי לשם בדיקתם. לאחר כל ההליכים האלה אנחנו נכנסים למקום שבסופו נמצא מוצב צבאי. מהאזור הזה אנחנו יוצאים לחניון, שבו ממתיונות מוניות המסיעות אותנו לבית הספר.

לפעמים, החיילים לא מרשים למוניות להגיע לרחבה ובמקרים אלה אנחנו נאלצים לעלות על עגלות הרתומות לחמורים כדי להגיע לבית הספר. בהרבה מקרים, לאחר שאנחנו עולים על מונית, אנחנו נתקלים בדרך בגיפ צבאי בצומת גוש קטיף. החיילים דורשים מאתנו לרדת מהמונית ועורכים עלינו חיפוש. לפעמים, המונית עלולה לעבור חיפוש פעמיים על ידי אותם חיילים ולפעמים, הם מעכבים אותנו ארבע שעות ויותר או שלא נותנים לנו בכלל להמשיך בדרך. במקרים מסוימים החיילים מרשים לנו לעבור לאחר שאנחנו ממתניים זמן רב עד לקבלת תיאום ולפעמים הם מורים לנו לנסוע בדרך עוקפת, דרך מעבר רפיח.⁸

הקשיים במעבר במחסום אל-תופאח עולים גם מנסיונו של עובד השטח של בצלם, רסלאן מחאגינה, לעבור במחסום לצורך גביית עדויות לדו"ח זה. ב-24.10.02 הגיע מחאגינה למחסום אל-תופאח בשעה 11:30 בבוקר. הוא התקשר

8. העדות נבנתה על-ידי עיסאם שעתי ב-26.11.02. ר' עדותו בהמשך.

במקרה הטוב, אך ורק לאלה שעמדו במחסום באותו יום וברור כי זה"ל לא טרח לאתר את כל תושבי אל-מוואסי ששהו בח'אן יונס ולהודיע להם כי באפשרותם לחזור לביתם.

דובר זה"ל מצדיק את ההגבלות על תנועת התושבים באזור בטענה השגרתית כי "במהלך השנתיים האחרונות אכן השתנו הסדרי הכניסה והיציאה לאור אירועי פעילות חבלנית עוינת וההתראות שהתרבו בגזרה וכן גילם הצעיר של המפגעים השותפים לפעילות"¹⁰. עם זאת, אזור אל-מוואסי אינו שונה מאזורים אחרים ברצועת עזה או בגדה המערבית. ההגבלות הגורפות והשרירותיות, כמו האיסור הגורף על כל גבר מתחת גיל 40 לצאת מהאזור, מעמידות בספק את קיומו של מידע מודיעיני מדויק בנוגע לסכנה הנשקפת מתושבי האזור.

להלן כמה עדויות שגבה בצלם מתושבי אל-מוואסי שזה"ל אסר עליהם לחזור לבתיהם:

עדותה של סועאד סאלח עיד וואפי, בת 55, נשואה ואם לשמונה ילדים, חקלאית, תושבת אל-מוואסי¹¹

לי ולבעלי יש חלקת אדמה בת ארבעה דונמים בה נמצא ביתנו ונטועים בה עצי זית, עצי גויאבה, עצי דקל ועצי לימון. אני עוזרת לבעלי בעיבוד האדמה והתוצרת החקלאית מספקת פרנסה למשפחה. בחלק הראשון של היום אני עובדת בבית. אני מנקה ומכינה אוכל ולאחר מכן הולכת לעבוד באדמה. אני בדרך כלל קוטפת את הפירות מהעצים. בימים אלה, פרי הגויאבה כבר נושר מהעץ ואני נאלצת לאסוף אותו ולטמון אותו בתוך בור כי אנחנו לא יכולים להעביר את היבול דרך מחסום אל-תופאח. אני גם עובדת בלול התרנגולות שבבעלותנו.

ביום 6.10.02 יצאתי מביתי והלכתי לבקר את בני, מיסלח עטא מיסלח, ואת אחי. שניהם גרים בח'אן יונס. לפני כן קטפתי עבורם תמרים וגויאבות ולקחתי אותם אתי. בזמן שהייתי בבית בני, טנקים ישראלים פלשו לשכונות אל-אמל ואל-קתיבה בח'אן יונס והתמקמו בין שתיהן. נשארתי אצל בני באותו לילה מפחד.

למחרת בבוקר, 7.10.02, החלטתי לחזור לביתי וניגשתי למחסום אל-תופאח. כשהגעתי למחסום, ראיתי מאות אזרחים, זקנים, נשים וילדים, מחכים בתור במחסום. דיברתי עם כמה אנשים והם אמרו לי שהמחסום סגור ושאי אפשר להיכנס או לצאת. חשבתי שהמחסום יישאר סגור רק

חזרתי לאחור וטלפנתי לניר מדובר זה"ל. סיפרתי לו מה קרה והוא הבטיח שהוא יטפל בנושא במהירות. אחרי חצי שעה הוא ביקש ממני לחזור ולצעוד לכיוון המחסום. עשיתי שוב את מה שעשיתי לפני כן, אך הסיפור חזר על עצמו. ארבע פעמים ניסיתי להיכנס בכל פעם קרה אותו דבר. רק בשעה 13:15 החיילים איפשרו לי להיכנס לאל-מוואסי.

בנוסף לקשיים איתם נאלצים תושבי האזור להתמודד בכל פעם שברצונם לעבור במחסום, מאז תחילת האינתיפאדה הנוכחית אסר זה"ל לחלוטין את המעבר במחסום לתקופות ממושכות, מבלי שניתנה לתושבים הודעה מוקדמת על כך. הפעם הראשונה היתה עם תחילת מבצע "חומת מגן" ב-29.3.02, אז נסגרו השערים למשך חמישים ימים. הפעם השניה היתה ב-6.10.02, במהלך תקיפת זה"ל בח'אן יונס. ב-20.10.02 התיר זה"ל לנשים, ילדים וגברים מעל גיל חמישים להיכנס וכל מי שענה לקריטריונים אלה נכח באותו יום במחסום, חזר לביתו. בתחילת נובמבר 2002 התיר הצבא רק לגברים מעל גיל ארבעים ולנשים מעל גיל 35 להיכנס, לאחר בדיקות ביטחוניות קפדניות.

סגירת המחסום בלא כל הודעה מוקדמת הותירה רבים מתושבי האזור מחוץ לבתיהם. מאחר שמרביתם התכוונו לחזור לבתיהם באותו יום, מצאו עצמם עשרות תושבים בעיר ח'אן יונס כשאין עימם בגדים להחלפה, מזון או קורת גג, כשהם נאלצים להיעזר בחסדיהם של בני משפחה וחברים. רבים מהם הגיעו למחסום מדי יום אולם נאלצו לחזור לח'אן יונס כלעומת שבו. חלקם נמצאים עד היום מחוץ לאזור, מבלי כל יכולת לשוב לבתיהם.

בתשובה לפניית בצלם מסר דובר זה"ל כי סגירת המחסום נעשתה "לנוכח התרעות ביטחוניות" וכי ההודעה על הסגירה "נמסרת באופן מסודר לגורמים המרכזיים באזור המואסי וביניהם מוכתארים, נהג אמבולנס, בעלי מכולות וכי' וכן באמצעות כריזה". דובר זה"ל הוסיף ש"על מנת לצמצם את הפגיעה בתושבים פלסטיניים המתגוררים באזור המואסי נערכו בעבר מבצעים מרוכזים לאפשר מעברם של תושבי מואסי, שנתרו בח'אן יונס ורפיח, לבתיהם. יצוין כי כל מבצע הוא כאמור מבצע מורכב האורך יום שלם"⁹.

דברים אלה אינם עומדים במבחן המציאות. ההודעה על סגירת המחסום לא נמסרה לכל התושבים ובוודאי שהיא לא נמסרה לתושבי האזור שנמצאו מחוץ לו במועד הסגירה. יתרה מזו, אותם "מבצעים מרוכזים" שערך זה"ל נגעו,

9. מכתב לבצלם מסרן אנריאטה לוי מדור סיוע, דובר זה"ל, מיום 31.12.02.
10. מכתב לבצלם מסרן אנריאטה לוי, מדור סיוע, דובר זה"ל, מיום 19.12.02.
11. העדות נבתה על-ידי נביל מחירי ב-25.10.02.

עד הערב, אך היום עבר והמחסום לא נפתח. חזרתי לבית בני ויצאתי שוב למחרת בבוקר לכיוון המחסום, אך הוא שוב היה סגור.

לא יכולתי להתקשר לילדי שנסארו בבית כי לא זכרתי את מספר הטלפון הנייד שלנו בעל-פה. רק כמה ימים לאחר סגירת המחסום הצלחתי לברר מה שלומם, אחרי שדיברתי עם שכן שלנו, סעיד רביע אל-אריא. אז נודע לי שבעלי הועבר באמבולנס לבית החולים נאסר בח'אן יונס. בעלי סובל מדלקת במרפקים והוא לא יכול לזוז, יש לו כאבים חזקים ורגליו נפוחות. נודע לי שהשכנים, שלא ראו את בעלי כמה ימים, הלכו לבקר אותו וכשראו שהוא חולה הזעיקו אמבולנס.

כשנודע לי שבעלי מאושפז בבית החולים ניגשתי לשם מיד. כשהגעתי לבית החולים מצאתי אותו במצב רע מאד. בגדיו היו מלוכלכים. לקחתי את בגדיו וכיבסתי אותם בבית בני. אני הולכת לבית החולים נאסר מדי בוקר כדי לבקר את בעלי ויוצאת משם למחסום. אני ממתינה במחסום עד שעות הערב אך המחסום עדיין סגור. כיום, בעלי עדיין מאושפז בבית החולים ואף אחד לא מעבד את אדמתנו.

עדותה של פאטמה חסן חסן א-לאם, בת 55 נשואה ואם לשתי בנות, תושבת אל מוואסי¹²

אני אם לשתי בנות בגילאי 19 ו-15. בעלי, בן ה-57, חולה ומובטל. אין בבעלותנו אדמות באל-מוואסי. בעבר בעלי היה פועל בניין בתל אביב, אחר כך הוא עבד קצת בחקלאות אבל הוא סובל ממחלת גב ולכן כבר יותר משנתיים שהוא לא עובד. לפיכך אני המפרנסת היחידה של משפחתי. אני מוכרת ירקות בשוק של ח'אן יונס. כל בוקר אני רוכשת ירקות באל-מוואסי ויוצאת דרך מחסום אל-תופאח לעיר ח'אן יונס, שם אני מוכרת את הסחורה וחוזרת חזרה לאל-מוואסי. אני מרוויחה בין עשרים לשלושים ש"ח ביום

ומזה אנחנו חיים. הסכום הזה אינו מספיק למחייה.

אנחנו לא מקבלים שום עזרה משום גוף ברשות, למרות שמצבנו הכספי הקשה ידוע בכל שכונת אל-מוואסי. את המצרכים לבית אני רוכשת בח'אן יונס כי שם המחירים הרבה יותר זולים מאשר באל-מוואסי.

ב-5.10.02 יצאתי כהרגלי משכונת אל-מוואסי לעיר ח'אן יונס. מכרתי שם את הסחורה שלי וכתוצאה מהמכירה היו ברשותי 55 ש"ח. אחי, עבד א-רחמאן הגיע איתי באותו יום לח'אן יונס. החלטנו שעם סגירת השוק נלך לנחם קרובי משפחה (קרובת המשפחה שלנו, בת שבעים, נפטרה בח'אן יונס). באותו יום, שבו הייתה הפגזה ישראלית בעיר, נשארו בח'אן יונס. למחרת, ב-6.10.02 התכוונתי לחזור לאל-מוואסי, אך המחסום היה סגור. עד היום, כבר קרוב לעשרים יום, אני לא יכולה להגיע לביתי.

בעלי לוחץ עלי שאעשה כל מאמץ להגיע בגלל מחלתו ובגלל שהבנות אינן יכולות לטפל בו כמו צריך. כמו כן ברשותי נמצאת תרופה שקניתי לו בח'אן יונס. הוא זקוק לה ואין לי אפשרות לשלוח לו אותה. גם הכסף שהיה ברשותי אזל ואני נסמכת על רחמייהם של קרובי משפחתי, שאצלם אני מתגוררת בינתיים. אחי ישן בדיוואן המשפחה בח'אן יונס. גם בנותיי נשארו ללא כסף. שכננו עוזרים להם עכשיו. הם נותנים להם מזון. אני מצליחה ליצור קשר עם בעלי ובנותיי רק פעם בשבוע, כי אין ברשותנו מכשיר טלפון.

אני לא יודעת עד מתי העניין הזה ימשך. אני באה למחסום כמעט כל יום בשעה 08:00 בבוקר ומחכה עד השעה 16:00. ב-20.10.02 הצבא איפשר לנשים, ילדים ומבוגרים מעל גיל 50 לעבור במחסום, אבל באותו יום לא הייתי במקום כי אף אחד לא הודיע לנו על פתיחת המחסום. מאותו יום נשבעתי שאגיע בכל יום למחסום ואשאר שם עד סגירתו בתקווה שיפתחו אותו שוב.

12. העדות נגבתה על-ידי ראסלן מחאגינה ב-24.10.02.

הפגיעות בזכויות האדם כתוצאה מההגבלות על התנועה

אל-תופאח ומעבר רפיח הפכו להיות מחנות צבאיים. מעבר רפיח נסגר להעברת סחורות וכלי רכב. רק אנשים הורשו להיכנס ולצאת דרכו. גם במעבר ח'יאן יונס נמנעה הכניסה והיציאה של כלי רכב והצבא מאפשר רק מעבר רגלי במקום. הצבא התיר פריקה והעמסה של סחורה במחסום מרכז לרכב, אבל הכל צריך להיות בתיאום מראש. רכב שמגיע למחסום עמוס בתוצרת חקלאית עובר בדיקה ורק אז מאפשרים לו להגיע לשער, לפרוק את הסחורה ולהעמיס אותה על רכב אחר שמחכה בצד השני של המחסום. כך הסחורה עוברת לח'יאן יונס ולרפיח.

בעבר, בכל יום היינו מכניסים כארבעים מכוניות עמוסות בסחורה. אחרי אוקטובר 2000 המספר הזה הצטמצם לכעשר מכוניות ביום והיום יש רק כחמש-שש מכוניות היום. המספר הצטמצם בגלל שכלי הרכב צריכים לעבור חיפוש, שנעשה על-ידי החיילים שנעזרים בכלב. הכלב מחטט בכל המוצרים שאנחנו מעבירים. מעולם לא התגלה חומר נפץ או נשק בתוך הארגזים שהכילו מוצרים חקלאיים או דגים. בעבר יכולנו לנסוע דרך כביש החוף, למרות שזו היתה דרך מאוד ארוכה וסבוכה. כל השינויים האלה גרמו לנו להפסדים רבים.¹³

כרבע מתושבי האזור התפרנסו בעבר מדיג. גם ענף זה נפגע נפגע קשות כתוצאה מההגבלות שהטיל צה"ל על דיג בחופי רצועת עזה. מאמצע יולי 2002, אוסרת ישראל כמעט לחלוטין על הפלסטינים לעסוק בדיג.

עד תחילת האינתיפאדה הנוכחית עבדו כאלף פלסטינים תושבי המקום בהתנחלויות שברצועת עזה, בעיקר בענפי החקלאות. מאז אוקטובר 2000 הצטמצם מספרם בצורה משמעותית וכיום הוא מגיע לכ-150 עובדים בלבד.

עדותו של מסבאח תמים אל-עאקד, בן 25, רווק, חקלאי, תושב אל-מוואסי¹⁴

יש לי עשרה אחים ואחות אחת. הוריי עדיין בחיים. אחותי נשואה והיא מתגוררת עם בעלה בעיר ח'יאן יונס. אני ואחיי

ההגבלות החמורות על הזכות לחופש תנועה של תושבי אזור אל-מוואסי גוררות פגיעה ישירה בשורה ארוכה של זכויות אדם נוספות, ובעיקר בזכות לעבוד, בזכות לתנאי מחייה מינימליים, בזכות לבריאות ובזכות לחינוך. מטבע הדברים, ככל שההגבלות על חופש התנועה נמשכות זמן רב יותר, הפגיעה בזכויות האחרות חמורה יותר.

הפגיעה בפרנסת התושבים

מקורות הפרנסה העיקריים של תושבי אל-מוואסי הם החקלאות והדיג. האזור פורה במיוחד מבחינה חקלאית ועשיר במים שפירים. הגידולים החקלאיים העיקריים הם גויאבות, תמרים וירקות. בעבר, שווקה התוצרת החקלאית ברצועת עזה, בגדה המערבית, בישראל ואף בירדן.

כאזור חקלאי מובהק, תלויה פרנסת התושבים ביכולתם להעביר את התוצרת לשווקים. יכולת זו נפגעה קשה מההגבלות שמטיל צה"ל על תנועת התושבים. לפני שפרצה אינתיפאדת אל-אקצא יצאו מאל-מוואסי מדי יום בין ארבעים לחמישים משאיות קלות, עמוסות תוצרת חקלאית. לאחר אוקטובר 2000 ירדה הכמות לכעשר משאיות ביום ואילו היום יוצאות מדי יום חמש או שש משאיות בלבד. התוצרת שאינה משווקת נרקבת ונזרקת. חקלאים שקנו דשן וציד חקלאי בהקפה, מתוך הנחה שישלמו עבורם לאחר שיימכרו את תוצרתם, אינם יכולים לפרוע היום את חובותיהם. הבדיקות הביטחוניות הקפדניות של התוצרת החקלאית שישראל מתירה להוציא מהרצועה, הכוללות חיפושם בתוך ארגזי הירקות על-ידי אנשי ביטחון ובדיקתם על-ידי כלבים, פוגמות בתוצרת. העברת הסחורה בשיטת "גב אל גב" בכל מחסום מחדש פוגמת אף היא בסחורה ומייקרת אותה, בשל השכר הנוסף שהחקלאים נדרשים לשלם לסבלים.

הקשיים בהעברת הסחורות עולים בבירור מעדותו של גורם רשמי באזור אל-מוואסי:

הבעיות שלנו הפכו לקשות יותר אחרי שהתחילה אינתיפאדת אל אקצא, בתחילת אוקטובר 2000. מעבר

13. העדות נגבתה על-ידי רסלאן מחאגינה ב-25.10.02. פרטי העד שמורים בבצלם.
14. העדות נגבתה על-ידי ראסלן מחאגינה ב-25.10.02.

ההגבלות על העברת התוצרת החקלאית מאל-מוואסי לתוך ח'אן יונס גורמות למחסור בירקות בעיר ח'אן יונס ובכל האזור. הדבר מביא להעלאת מחירם של מוצרים מסוימים. זה מנחם אותנו מעט כחקלאים אבל זאת פגיעה באוכלוסייה.

ב-5.10.02 יצאתי מאל-מוואסי ועד היום, ה-25.10.02, אני לא יכול לחזור לשם. הקשר היחידי שלי עם אבי הוא באמצעות הטלפון. עכשיו אני מחכה משעות הבוקר למשאית שלנו כדי להעמיס אותה ולהעביר אותה לעיר ח'אן יונס. כבר צהריים ואני עדיין ממתין. כנראה שהמחסום סגור היום ולא מעבירים דרכו שום דבר. אפילו את מעט הסחורות שמעבירים מידי יום לא מאפשרים להעביר היום. הסחורה שהועמסה ושתוחזר עכשיו לאל-מוואסי תירקב ותירק למזבלה. בחלק ממנה ישתמשו כדי להאכיל בהמות.

הנחמה היחידה שלי היא שבבעלותנו בית בח'אן יונס ואני יכול לגור בו עד שיתאפשר לי לחזור לביתי. מאז ה-6.10.02 אני מגיע למחסום מדי יום ביומו עם שאר התושבים שנתקעו בח'אן יונס וכולנו מקווים שהצבא יפתח את המעבר אפילו לזמן קצר. בינתיים זה עוד לא קרה. לפני שבוע, ביום ראשון, פתחו אמנם את המחסום, אך למרות שהייתי נוכח במקום לא התירו לגברים מתחת לגיל חמישים לחזור הביתה.

מצבנו הכלכלי התדרדר מאוד אחרי ששתי העונות האחרונות היו גרועות מבחינה כלכלית. לאבי היו מעט חסכוניות והוא השתמש בהם למחייתו. בארבעת החודשים האחרונים החסכוניות נגמרו ואנחנו קונים מצרכים למחייתנו בהקפה. בעלי החנויות בח'אן יונס מכירים אותנו ולכן הם נותנים בנו אמון ומאפשרים לנו לרכוש מוצרים בהקפה בתקווה שכשתהיה עונה טובה נחזיר להם את חובותינו.

עדותו של מוסא מוחמד אל-חאס, בן 40, נשוי אב לשישה ילדים, פקיד במשרד העבודה הפלסטיני, תושב אל-מוואסי¹⁵

בעלותי דונם אדמה שירשתי מאבי ובניתי בה חממה. במקביל אני עובד כפקיד במשרד העבודה הפלסטיני בחאן יונס.

כל הפקידים באל-מוואסי מתקשים לצאת מהאזור ואנחנו מחכים ימים ארוכים כדי לצאת. אני עובד יומיים-שלושה בשבוע מחוץ לאל-מוואסי. אם המחסום סגור, אני לא

מתגוררים בבית הורינו בשכונת אל-מוואסי. בבעלות הורי גם בית בח'אן יונס ולפני כשנתיים חמישה מאחיי עברו להתגורר בו. אבי, בן ה-45, הוא חקלאי וכולנו עובדים יחד אתו. חלק מאחיי עובדים עם אבי בחלקת האדמה שלנו באל-מוואסי והשאר נמצאים בח'אן יונס כדי לשווק את התוצרת החקלאית בשוק הסיטונאי בעיר.

הבית שלנו הוא בן שלושה חדרים. הוא מחובר לחשמל באמצעות גנרטור של הרשות. הם מפעילים את הגנרטור בכל יום בשעה 16:00 בעונת החורף ובשעה 18:00 בקיץ. הם מכבים את הגנרטור בשעה 20:00. בגלל השעות המעטות שבהן יש חשמל בביתם, אין באפשרותנו להחזיק מקרר ומכונת כביסה. המכשירים הללו כמעט ולא נמצאים בשימוש באזור אל-מוואסי. יש לנו מכשיר טלוויזיה שבו קולטים תחנות מעטות. כמעט לכל בית בשכונת אל-מוואסי יש טלוויזיה.

בבעלותנו חמישה דונמים של אדמה, שבה אנחנו מגדלים ירקות. אני עובד עם אבי בחלקת האדמה שלנו. הכנסתנו מבוססת רק על מכירת התוצרת החקלאית. אנחנו מעבדים את אדמתנו בכל ימות השנה. אנחנו עובדים מהשעה 06:00 בבוקר ועד לרדת החשיכה.

בעבר נהגתי להביא את הסחורה שלנו למחסום אל-תופאח. אחיי היו שולחים לשם רכב מח'אן יונס, שאליו הייתי מעביר את הסחורה, והם היו משווקים אותה ברצועה דרך השוק הסיטונאי בח'אן יונס, שם יש לנו חנות.

בשנתיים האחרונות העברת הסחורה נהייתה קשה מאוד בגלל ההגבלות שמטיל הצבא הישראלי על העברת סחורות, וגם בגלל סגירת כביש החוף, שדרכו היינו נעים בזמן סגירת מחסום אל-תופאח. בזמן שהמחסום נסגר לא מאפשרים לנו לפרוק ולהעמיס סחורה וכל הסחורה הולכת לאיבוד. היא מתקלקלת ונזרקת לזבל.

כבר שנתיים שאנחנו מצליחים להוציא רק משאית אחת מדי שבוע. כך נקבע לנו לפי הסידור. זה לא מספיק כדי להוציא את כל התוצרת החקלאית שלנו. היינו יכולים להוציא משאית אחת בכל יום. לכן אנחנו לא קוטפים את כל התוצרת שלנו והיא מתקלקלת כשהיא עוד באדמה. מזה כשנתיים שעסקי החקלאות כבר אינם משתלמים לנו. אנחנו גם צריכים לשלם לעובדים שלנו שפורקים ומעמיסים את הסחורות במחסום. לפני מספר חודשים שילמנו 25 אג' לארגו ועכשיו העלויות עלו לחצי שקל. בנוסף על כך קיים גם תשלום עבור הובלה מהמחסום לשוק הסיטונאי.

15. העדות נבתה על-ידי נויב אבו רקיה בטלפון ב-18.2.03.

יכול להגיע למקום עבודתי, דבר שמשפיע על ההכנסה שלי. יש לי ילדים הלומדים באוניברסיטה ויש להם הוצאות רבות. אני מצליח להגיע למשרדי בח'אן יונס בין עשרה ימים ל-15 ימים בחודש. לפעמים אני נשאר ללון בח'אן יונס כדי שלא אצטרך לעבור דרך המחסום. אני עומד בקריטריונים של המעבר (מעל גיל 40, מצוייד בכרטיס מגנטי ובמספר) אבל קצב המעבר במחסום משתנה ושרירותי ואני לא יכול להיות בטוח שאני אצליח לעבור. יש ימים שבהם עוברים כעשרים אנשים ויש ימים שעוברים כשבעים אנשים. הכל תלוי בחיילים ובהוראות שהם מקבלים.

לדאי שלומדים בעזה לא חזרו הביתה כבר שישה חודשים, כיוון שהם בני 19 ו-21 והצבא מרשה רק לאנשים מעל גיל 40 לעבור. הם שכרו דירה בח'אן יונס בעלות של מאה דולר לחודש. זה מוסיף על ההוצאות של המשפחה.

באשר לדברי המזון, יש חנויות למכירה בסיטונאות בח'אן יונס, אך בעלי החנויות לא יכולים להכניס את הסחורות לתוך אל-מוואסי והם צריכים להשיג אישור כדי להעביר את הסחורות במחסום. הסחורות עוברות בדיקות ארוכות. לנוכח התנאים האלה, אנחנו דואגים לצרכים הבסיסיים בלבד. אנחנו משתמשים במים שבבורות המים של האדמות החקלאיות. התקנו קווי מים מהבורות לבתים. באשר לחשמל, הגנרטור מספק לנו את החשמל אך הוא עובד רק כמה שעות ביום. עד אتمול, החשמל היה מנותק במשך 15 ימים בשל תקלה בגנרטור.

בית הספר ג'ראר אל-קודווה באל-מוואסי ח'אן יונס
עדותו של טלאל מוחמד שקורה, בן 45, נשוי ואב לחמישה, מפקח במשרד החינוך, לשעבר מנהל בית הספר, תושב ח'אן יונס¹⁶

בית הספר ג'ראר אל-קודווה נמצא בקצה המערבי של ח'אן יונס, באזור אל-מוואסי, במרחק של כקילומטר מערבית למחסום תופאח. בתחילת חודש נובמבר 2001, מוניתי למנהל בית הספר. בית הספר שלנו מעורב, כיוון שזה בית הספר היחיד. ההתמחות בתיכון הינה במדעי הרוח בלבד.

במהלך שנת לימודים ישנם 209 ימי לימוד והם מחולקים לשני סמסטרים. בשנת הלימודים 2002/2001 לימדו בבית הספר 42 מורים, 17 מהם תושבי אזור אל-מוואסי. באותה שנה לא התקיימו לימודים בבית הספר במשך שישים ימים, בין מפני שהמורים לא הצליחו להיכנס לאזור ובין מפני שהצבא הטיל עוצר.¹⁷ כתוצאה מאי הגעתם הסדירה של המורים לבית הספר, רמת ההצלחה של התלמידים בתיכון ירדה ל-16% השנה.

פגיעה בזכות לחינוך

באזור אל-מוואסי ישנם שני בתי ספר. האחד נמצא באל-מוואסי - ח'אן יונס והוא כולל בית ספר יסודי, חטיבת ביניים ובית ספר תיכון. בית הספר השני, שהוקם רק בפברואר 2002, נמצא באל-מוואסי - רפיח ומיועד לכיתות היסודי וחטיבת הביניים בלבד.

עד להקמת בית הספר באל-מוואסי - רפיח נאלצו ילדי האזור ללכת שישה קילומטרים מדי יום כדי להגיע לבית הספר בעיר רפיח. תכנית הפיתוח של האו"ם (UNDP) תרמה קרוואנים לצורך הקמת בית ספר לילדי האזור ובספטמבר 2001 החל משא ומתן בין UNDP לבין ישראל לצורך הכנסת הקרוואנים. לאחר מגעים ממושכים,

16. פרטי המקרה נמסרו לבצלם בשיחת טלפון עם עומאר א-נאקה, נציג הרשות הפלסטינית שטיפל בנושא, ב-20.03.20. ר' גם עקיבא אלדר, "מענקי נפץ בראש אל עמוד", הארץ, 21.2.02.

17. מכתב לבצלם מסרן אנריאטה לוי, מדור סיוע, דובר צה"ל, מיום 31.12.02.

18. העדות נגבתה על-ידי עיסאם שעת' ב-26.11.02.

19. לפי דובר צה"ל במהלך שנת 2002 הוטלו 18 ימי עוצר על אזור אל-מוואסי, 11 מהם בחודשים אוקטובר-נובמבר. מכתב לבצלם מסרן אנריאטה לוי, מדור סיוע, דובר צה"ל, מיום 19.12.02.

בשנת הלימודים 2001/2002, מספר התלמידים בבית הספר, בכיתות א' עד י"ב, עמד על 1,063. הצלב האדום סיפק לנו חמישה אוהלים שמשמשים ככיתות. בכל כיתה לומדים 55-60 תלמידים ולא יכולנו לפתוח כיתות חדשות כי הצבא לא נתן לנו להעביר את הריהוט.

השנה יש לנו 23 מורים מאל-מוואסי מתוך 42 מורי בית הספר. מספר התלמידים השנה הגיע ל-1,172 כי נרשמו תלמידים חדשים לכיתה א' ורק מספר קטן של תלמידים סיים את כיתה י"ב בהצלחה. כל השאר נשארו כיתה. מספר הכיתות קטן והאוהלים שקיבלנו בשנה שעברה מהצלב האדום לא הספיקו. לכן, התקשרנו לצלב האדום וקיבלנו חמישה אוהלים חדשים. בכך הגיע מספר הכיתות ל-28.

השנה גם התקשינו לספק מכשירי כתיבה וספרים. בקושי הצלחנו להכניס משאית אחת עם ציוד ושאר מכשירי הכתיבה והספרים עדיין מאוחסנים במחסן של משרד החינוך. מיום 5.10.02 לא הגיעו המורים הגרים מחוץ לאל-מוואסי לבית הספר והעומס נפל על המורים תושבי המקום. פנינו למת"ק האזורי כדי להסדיר את כניסתם, אך עד עתה לא השגנו להם אישור מעבר. הסמסטר הראשון נמצא כעת לקראת סיומו והתלמידים עדיין לא סיימו את החומר שהם היו אמורים ללמוד.

באשר לשירותים הבסיסיים בבית הספר: החשמל מנותק במשך היום ופועל בלילה בלבד. לכן אנחנו נאלצים להפעיל בשעות הלילה את המשאבה המחוברת לבאר המים כדי לשאוב מים ולמלא את מיכלי המים המשמשים לשתיה. בבית הספר אין טלפון. הדרך שמובילה לבית הספר היא דרך עפר מלאה מהמורות.

פגיעה בזכות לטיפול רפואי

באזור אל-מוואסי פועלות שתי מרפאות המעניקות שירותים רפואיים בסיסיים בלבד - אחת באל-מוואסי - ח'אן יונס והשנייה באל-מוואסי - רפיח. תושבי האזור הנזקקים לשירותים רפואיים נוספים נאלצים להגיע למרכזים העירוניים בח'אן יונס וברפיח. אולם, בשל ההגבלות על התנועה נמנעת כמעט לחלוטין מתושבי האזור הגישה לשירותים אלה.

מעדויות שגבה בצלם עולה כי באזור קיים גם מחסור בתרופות. הצלב האדום שולח אספקה פעם בחודש, אך אין

בכך כדי לענות על כל הצרכים של תושבי האזור. בנוסף, אין אפשרות לחסן תינוקות בתוך אל-מוואסי והחיסונים ניתנים רק בח'אן יונס או ברפיח. עד דצמבר 2002 אסר צה"ל על אמהות בנות פחות משלושים לצאת מהאזור כדי לחסן את תינוקותיהם והן נאלצו לשלוח אותם לעיר עם נשים מבוגרות יותר כדי לחסנם. החל מדצמבר 2002 מתיר צה"ל לכל אם לילד עד גיל שנה לצאת מהאזור לצורך חיסון הילד.²⁰

העובדה שאין כל אפשרות לשוחח עם החיילים מונעת מעבר מהיר במחסום במקרים דחופים. בין השאר, עוכבו במחסום נשים שכרעו ללדת ותושבים שנאלצו להגיע לניתוחים או לבדיקות שגרתיות בבית החולים בח'אן יונס. בנוסף, מעדויות שגבה בצלם עולה כי מעבר של חולים במחסום אל-תופאח תלוי בעיקר ברצונם הטוב של החיילים וככל הנראה לא קיימים נהלים ברורים שיאפשרו מעבר של חולים.

כך, למשל, מוסא יוסף מוסלם זוערוב, בן 63, שנוקד לניתוח, עוכב זמן רב במחסום עד להתערבות של קצין. זוערוב הגיע בבוקרו של ה-18.10.02 למחסום אל תופאח. חייל שהיה במקום הורה לו ולעוד כעשרה תושבים לעזוב את המקום. זוערוב חזר למחסום בשעות אחר הצהריים, אז הורה לו שוב החייל לחזור לביתו. קצין שנכח במקום פנה אליו ושאל מה הבעיה. זוערוב הראה לו את כתמי הדם על מכנסיו וכן מסמכים בהם היה כתוב שהוא מוזמן לניתוח. לאחר כשעה אישר לו הקצין לצאת.²¹

עדויות של ח'דר ראסם מחמוד קונן, בן 43, נשוי ואב לשישה, רופא ומנהל המרפאה באל-מוואסי ח'אן יונס, תושב אל-מוואסי²²

המרפאה הוקמה בספטמבר 1996 ומאז היא מספקת שירותים רפואיים לתושבי האזור. בתקופה הנוכחית צוות המרפאה עובד כמעט בחינם כיוון שאנחנו מקבלים משכורות נמוכות. זמן ארוך עבדנו בחינם, עד שהגענו להסדר לפיו משלמים על פתיחת כרטיס ביקור במרפאה, שעולה שלושה ש"ח לאדם. חלק מהחולים לא יכולים לשלם גם את הסכום הזה.

במרפאה עובדים בנוסף אלי רופא נוסף, שמונה על-ידי משרד הבריאות ואחות. אנחנו מטפלים במקרים קלים ובמחלות כמו שפעת, דלקות בשקדים, מעקב אחר חולי סכרת וחולי לחץ הדם. כמו כן, אנחנו עושים ניתוחים

20. המידע נמסר לצלם ב-20.02.03 בשוחות טלפון עם ד"ר ח'אדר קונן, מנהל המרפאה באל-מוואסי ח'אן יונס ועם גורם העובד במת"ק הפלסטיני שפרטיו שמורים בצלם.

21. העדות ננתנה על-ידי נביל מח'ירז ב-25.10.02.

22. העדות ננתנה על-ידי עיסאם שעת' ב-26.11.02.

המשלוח מאחר להגיע ונציג הצלב האדום מעביר אותו דרך אחד האנשים.

עדותה של סבאח כאמל א-נג'אר, בת 25, נשואה ואם לשבעה, תושבת אל-מוואסי ח'אן יונס²³

אני נשואה ואם לשבעה ילדים. הגדולה בת 12 והקטנה בת שבע. ביום שבת, 16.11.02, הגעתי למחסום אל-תופאח באמבולנס. הייתי בדרכי לבית החולים מובארכ כדי ללדת שם. החיילים הישראליים במחסום לא נתנו לאמבולנס לעבור. מצבי הלך ונעשה קשה. המתנו שעות ארוכות במחסום ורק לאחר תיאומים רבים אפשרו לי לבסוף לעבור.

כאשר רציתי לשוב לביתי לאחר הלידה שוב לא התירו לי לעבור במחסום וזאת משום שאני צעירה מדי. הילדים שלי, שנשארו עם בעלי, בוכים מרוב געגועים אלי. אני עומדת במחסום ומחכה ברוח ובקור. הדבר פוגע בבריאותי ובבריאותה של התינוקת שלי. כמו כן נגרם לנו, הממתינים במחסום, סבל רב בגלל התנאים והיחס במקום. אין כאן אפילו מקום שבו אנחנו יכולים לעשות את צרכינו, כאשר רובנו נשים וילדים.

עכשיו אני מחכה שירשו לי להיכנס. אבל גם אם יאפשרו לי להיכנס לאל-מוואסי, בעוד כמה ימים אני אצטרך לצאת שוב כדי לחסן את הילדה. בכל אזור אל-מוואסי אין רופא נשים, רופא מיילד ואפילו לא סתם מיילדת. כאשר מישהו חולה אין מי שיכול לטפל בו לכן עלינו לצאת לח'אן יונס.

קטנים כמו תפירת פצעים. במקרים דחופים וקשים, אם מצב החולה קשה מאד, אנחנו מעבירים אותו לבית החולים נאסר לאחר תיאום מיוחד עם הישראלים. אם מקבלים קריאה כדי לטפל בחולה בשעות הלילה, אנחנו מנסים להשיג תיאום פנימי כדי להגיע לביתו של החולה ולטפל בו, כיוון שאנחנו חוששים לנוע בלילה. במקרים מסויימים, משאירים חולים שצריכים להיות במעקב רפואי באמבולנס מול ביתי כדי שאוכל לפקוח עליהם עין כל הזמן. אם יש שיפור במצבו של החולה, מחזירים אותו הביתה. אבל אם מצבו מחמיר, מבקשים להעבירו לבית החולים. אנחנו מעבירים את החולים שצריכים טיפול נמרץ. בגלל מחסור בכוח אדם, אנחנו עובדים כל הזמן ללא חופשות. אפילו בשעות הלילה המאוחרות, אנחנו קמים וניגשים לחולים שצריכים טיפול רפואי דחוף.

כיום, יש לחץ רב במרפאה בשל המספר הגדול של המקרים שמטופלים במרפאה. כשהמחסום נסגר, כל המקרים הועברו אלינו ולא יכולנו לקלוט את כולם. אנחנו עובדים בתיאום עם מרפאת השירותים הרפואיים של אל-מוואסי רפיח שבה יש רופא אחד, אחות ורוקח. כולם תושבי אל-מוואסי ונמצאים במרפאה כל הזמן. יש אמבולנס אחד שמשותף לשתי המרפאות. הפרמדיק, מוחמד עלי אבו עודה, נוהג באמבולנס ומלווה אותו חובש, שעבר קורס נוסף בשירותים הרפואיים על ידי.

יש לנו מחסור בתרופות לילדים. משרד הבריאות מספק לנו את התרופות דרך המחסנים שלו באזור א-זייתון ומחסני השירותים הרפואיים באמצעות הצלב האדום. את משלוח התרופות מקבלים בתאריך קבוע מדי חודש אבל לפעמים,

23. העדות נבנתה על-ידי עיסאם שעתי ב-24.11.02.

מדיניות ישראל באזור אל-מוואסי מהווה הפרה בוטה של כלל זה. האופי הבלתי ממוקד של ההגבלות, השרירותיות שבקביעת הקריטריונים למעבר, וההשלכות הרות המשקל של מדיניות זו על תושבי האזור, הופכת את מדיניות ההגבלות על התנועה למדיניות של ענישה קולקטיבית, האסורה במשפט ההומניטארי הבינלאומי.²⁴

מדיניות ישראל מהווה גם הפרה של האמנות הבינלאומיות לזכויות אדם שישאל חתומה עליהם. ראשית, מהווה מדיניות זו הפרה של הזכות לחופש תנועה, המעוגנת באמנה לזכויות אזרחיות ופוליטיות. סעיף זה מתיר אמנם הגבלה של זכות זו במקרים מסויימים, אולם האופי השרירותי והגורף של מדיניות ישראל מנוגד לתנאים אלה.

בנוסף, מדיניות ישראל פוגעת באופן ישיר בזכות להתפרנס, בזכות לרמת חיים נאותה, בזכות לחינוך ובזכות לבריאות. זכויות אלה מעוגנות באמנה לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות משנת 1966 שישאל חתומה עליה ומחייבת לקיימה, גם בשטחים. ברור כי גם אם ישראל אינה פועלת כדי לממש את הזכויות המעוגנות באמנה, ודאי שאסור לה לפגוע בזכויות אלה באופן ישיר.²⁵

ההגבלות הגורפות על התנועה המתוארות בדו"ח זה מוטלות רק על הפלסטינים, בעוד המתנחלים באזור נהנים מתנועה חופשית לחלוטין והם יוצאים ובאים כרצונם בדרכים הבלעדיות להם ולצבא שישאל סללה במיוחד עבורם. מדיניות זו מהווה אפליה ברורה על רקע לאומי, האסורה אף היא במשפט הבינלאומי והישראלי.

בצלם דורש מצה"ל לשנות את הסדרי המעבר והתנועה באל-מוואסי. על הצבא לאפשר לתושבי אל-מוואסי לנהל את חייהם, לנוע בחופשיות מבלי חשש, לקבל טיפול רפואי הולם, לעבוד ולשווק את תוצרתם ולחנך את ילדיהם.

במכתב לבצלם טען דובר צה"ל כי "אנו מבקשים לציין כי הנושא כולו נמצא כיום בבחינה ובמגמה להקל על האזרחים". לעת עתה, מצביעה המציאות הקשה על מגמה הפוכה. חייהם של תושבי אזור אל-מוואסי הפכו לבלתי אפשריים והגבלות התנועה הרבות והחמורות הפכו את חייהם היומיומיים למשימת הישרדות מתמשכת. כלכלתם המבוססת על חקלאות ודיג נפגעה באופן חמור. שירותי החינוך והבריאות נמצאים בתהליך של קריסה. אנשים הנוקדים לשירותים בעיר או לטיפול רפואי בבתי חולים מהמרים ביציאתם מאל-מוואסי על האפשרות שלא יוכלו לשוב לביתם. תהליך המעבר במחסום עצמו הוא ארוך ומשפיל ומדי יום ממתניינים במחסום עשרות אנשים עד שיינתן להם לעבור. אוכלוסייה שלמה כלואה באזור מצומצם, ללא יכולת לצאת ממנו לחלקיה האחרים של רצועת עזה.

כליאתם של תושבי אל-מוואסי באופן קבוע ופגיעה בשרה של זכויות אדם נוספות אינה יכולה להיות מוצדקת בשל שיקולי ביטחון. כך, למשל, קשה להבין את הקשר בין צרכים אלה לבין האיסור על הכנסת ספרים ומכשירי כתיבה, האיסור הגורף על יציאת גברים בני פחות מ-40 והאיסור - שבוטל - על אמהות בנות פחות מ-30 לצאת לחסן את ילדיהן.

בכל מקרה, קיומם של שיקולי ביטחון לא מעניק לצבא רישיון לעשות ככל העולה על רוחו והוא עדיין מחוייב לפעול לפי כללי המשפט הבינלאומי. כך, הצבא לא חנן חלופות שפגיעתן באזרחים פחותה לפני שהטיל עליהם את ההגבלות הגורפות המפורטות לעיל ובחר באמצעים קיצוניים ביחס לסכנה הנשקפת מתושבי אל-מוואסי למתנחלים ולחיילי צה"ל.

סעיף 43 לתקנות האג מחייב את הכוח הכובש לאפשר את המשך קיומם של החיים האזרחיים בתוך השטח הכבוש.

24. תקנה 50 לתקנות הספחות לאמנת האג בדבר דיני המלחמה ביבשה משנת 1907, סעיף 33 לאמנת גינבה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה משנת 1949.

25. הוועדה, בתערוכת סיכום לדו"ח שהגישה ישראל, מדגישה במפורש שישאל אחריות ליישום עקרונות האמנה בכל מקום תחת שליטתה, כולל השטחים. ראה *Concluding observations of the Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Israel*. 04/12/98 סעיף 6. ראה גם: רופאים לזכויות אדם, *אי צדק מאורגן, הזכות לבריאות בשטחים הכבושים תחת סגר ומצור*, נובמבר 2001. בצלם, *אזרחים במצור, הגבלות על חופש התנועה בענישה קולקטיבית*, ינואר 2001.

תגובת דובר צה"ל

לישראל	הגנה	צבא
צה"ל	דובר	חטיבת
ציבור	קשרי	תחום
01000		ד.צ.
03-6080340/1		טלפון:
03-6080343		פקס:
442	-	זכ
2003	במרץ	3
התשס"ג	באדר	כ"ט

לכבוד
מר שלומי סויסה
"בצלם"

הנדון: תגובת דובר צה"ל לדו"ח אודות הגבלת תנועה באזור אל מוואסי

שלום רב,

להלן התייחסותנו לדו"ח בנושא הגבלות תנועה באזור אל- מוואסי:
כידוע, לא קיימת כל הפרדה בין אזור המוואסי לשטחי ההתיישבות הישראלית הסמוכים בגוש קטיף. ארגוני טרור הפלסטינים ביצעו בעבר פיגועים נגד אזרחים ישראלים, תוך ניצול סמיכות גיאוגרפית זאת. הפיגועים בוצעו חן על ידי תושבי המוואסי, חן תוך הסתייעות בהם והן בחסות אוכלוסייה זאת אף בלא ידיעתה.

פיגועים אלו הביאו למותם ולפציעתם של אזרחים ישראלים וחילי צה"ל.

לאחרונה ניכרת מגמה של עלייה חדה בניסיונות לבצע פיגועים קשים הכוללים חדירה להתיישבות הישראלית ברצועת עזה ורצח ללא הבחנה של אזרחים ישראלים. על רקע פיגועים אלה קיימות התרעות רבות אודות כוונות של ארגוני טרור לבצע פיגועים מעין אלה, תוך שימוש באזור המוואסי ובתושביו.

להלן רשימה של חלק מחפיגועים שיצאו משטח המוואסי, במהלך התקופה האחרונה:

- ב- 12.05.02 נרצח מעסיק ישראלי, תושב גוש קטיף, עיי פועל פלשי תושב המוואסי בחסם הילה.
- ב- 07.03.02 נהרגו 5 אזרחים ישראלים ו- 24 נפצעו בחדירה לשוב עצמונה. המחבלים הגיעו לשוב בסיוע של פלסטיני תושב המוואסי.
- ב- 31.01.02 נפצע עובד זר ממשען וירי שבוצע לעברו סמוך לגני טל, עיי מחבלים שהגיעו מהמוואסי.
- ב- 12.12.01 נפצעו 4 אזרחים ישראלים תושבי גוש קטיף ממשען שהפעילו 2 מחבלים מתאבדים בצפון הגוש. המחבלים הגיעו משטח המוואסי.
- ב- 06.11.02 נהרגו 2 אזרחים ישראלים תושבי השוב שליו מירי של פועלים פלשי שעבדו בחממות השוב שליו – רפיח ים עבור תושבי המקום שהעסיקו אותם.

במסגרת ההתמודדות עם פעילות ארגוני הטרור הפלסטינים, נאלץ צה"ל לנקוט במספר צעדים ביטחוניים.

בין השאר, הוכרז על ידי אלוף פיקוד הדרום אזור המוואסי כשטח צבאי סגור החל ממאי 2002. בהתאם להכרזה, מתאפשר מעברם של תושבי המוואסי משטחי הרשות הפלסטינית וחזרה לאזור המוואסי דרך תעבר תופאח וחסם הילה. בנוסף, מי שאינו תושב המוואסי מחויב בהיתר לשם כניסה לאזור זה.

מטבע הדברים הבקרה על מעברם של גברים צעירים היא הדוקה יותר, לאור ההסתברות הגבוהה ליציאת מחבלים מתוך קבוצת אוכלוסייה זאת. לפי כך, פלסטינים הנמנים על קבוצה זו נדרשים לתאם באופן פרטני את תנועתם באזור המוואסי אל שטחי הרשות הפלסטינית ובחזרה. תיאום זה מתבצע באמצעות גורמי התיאום והקישור הישראליים.

בצד זאת, מאפשר צה"ל מעברם של מקרים הומניטריים ורפואיים, ובכלל זה מעבר חולים הנזקקים לטיפול חירום רפואי אל שטחי הרשות הפלסטינית, וזאת אף ללא תיאום פרטני (לרבות ביחס לאלו הנמנים על קבוצת הגיל האמורה). כן מתאפשרת כניסתם של נציגי ארגונים בינלאומיים בכפוף לתיאום.

לבסוף, צה"ל מאפשר מעבר סחורות מאזור המוואסי אל שטחי הרשות הפלסטינית וזאת בכפוף לנהלים הביטחוניים המתחייבים.

מטבע הדברים, הפעילות הביטחונית נגד גורמי הטרור כרוכה בפגיעה בשגרת חייה של האוכלוסייה האזרחית. בהקשר זה חשוב להדגיש כי המפקדים הצבאיים מונחים לפעול תוך איזון בין צורכי הביטחון לבין הצורך לאפשר קיומה של שגרת החיים התקינה של אלו שאינם נוטלים חלק בפעילות הטרור.

בהתאם לאמור, צה"ל פועל בהתמדה לשיפור ולייעול פעולת המעברים בין אזור המוואסי לשטחי הרשות הפלסטינית, הכל תחת אילוצי המציאות הביטחונית בשטח.

לאור המספר הרב של תושבים שעוברים דרך המעברים המובילים למוואסי מדי יום, ייתכנו מקרים בהם חלים עיכובים לפרקי זמן מסוימים. צה"ל מצדו פועל כדי לצמצם מקרים כאלו. לצורך כך נמצא נציג מפקדת תיאום וקישור דובר ערבית במעברים ומתקיים קשר יומיומי בין נציגות מפקדת התיאום והקישור לנציגות הפלסטינית.

בנוסף, צה"ל תומך ביוזמות שמטרתן לצמצם את תלותם של תושבי המוואסי בשירותים ובמתקנים המצויים באזורים אחרים, ובכך להקל על חיי היומיום. כדוגמה לכך, תיאם צה"ל הכנסת מבנים טרומיים שישימו ככיתות לימוד בבתי ספר באזור המוואסי, הקמת מתקן לחלוקת גז לתושבי המוואסי וכיו"ב.

אנריאטה
ראש
לוי,
מדור
סרן
סיוע

לשימושך,